

In deze reeks blikken schrijvers vooruit op het grootste aller mysteries: de dood. Zien ze hun eigen sterfscène al voor zich? Vertrekken ze met de pen in de vuist?

HET EINDE

DEZE WEEK: **VALERIA LUISELLI**

De Mexicaanse (36) publiceerde onder meer in *The New York Times* en heeft acht boeken op haar naam. Migratie en het migratiebeleid van de VS zijn belangrijke thema's in haar werk. Haar jongste roman, *Archief van verloren kinderen*, staat op de longlist van de Booker Prize.

Zijn we nu dood of leven we nog? Dat vroeg ik aan een vriendin net nadat we een zwaar auto-ongeluk hadden. Het was tien uur 's ochtends en we reden van een kustdorp terug naar Mexico City toen plots een grote iguana de weg overstak. Mijn vriendin, net als ik een jonge twintiger en een nog onervaren chauffeur, week uit, maar remde tegelijkertijd, waardoor ze de controle over het stuur verloor en we van de klif stortten. Gelukkig vielen we in een stuk jungle en braken de takken onze val. Toen we door de achterruit naar buiten waren gekropen – alle deuren waren geblokkeerd – hoorden we een oude stem die zei: "Die zijn nu wel dood." Vandaar mijn vraag. In mijn jongste boek, *Archief van verloren kinderen*, schreef ik ook een passage over engelen en hoe die niet weten of ze dood of levend zijn.

'Sinds het ongeluk ga ik anders om met de breekbaarheid van het leven en de concreetheid van de dood. Een deel van mij is er bang voor, denk ik, want ik ben nogal hypochondrisch. Tegelijk is mijn houding heel nuchter. Ik ben bijvoorbeeld mijn graf al aan het regelen, ook omdat ik mijn familie en zeker mijn tienjarige dochter Maia niet wil belasten met de vraag wat met mij te doen na mijn overlijden.'

'Het liefst wil ik begraven worden in Venetië. Aan vaders kant heb ik Italiaanse roots. Maar het is meer dan dat. In 2012 schreef ik al over de stad in mijn debuut, *Valse papieren*, waarin ik onder meer sporen van Brodsky volgde. Dat vastleggen in mijn allereerste boek voelde als mezelf wortelen in een extraterritoriale, literaire ruimte. Daarom zou het kloppen om een graf te hebben op het Venetiaanse kerkhof, dat er met zijn verschillende secties uitziet als een boek. Het zou voelen als nergens in het bijzonder begraven worden en tegelijk heel dichtbij een literaire republiek.'

'Ik denk niet aan een perceel in de buurt van Stravinsky of Brodsky – daarvoor zou ik de Nobelprijs moeten winnen – maar aan de grond voor de gewone Venetianen. Ik ging de mogelijkheid bespreken met de grootste begrafenisondernemer van de stad en met de grafdelversdienst. Bleek dat ik alleen een mausoleum van 60.000 euro kon bestellen. Dat is duur, maar misschien niet schandelijk duur voor iets eeuwig, zei ik tegen het diensthoofd. Waarop die lachte en zei dat tegenwoordig niets nog voor eeuwig is. Dat mausoleum is maar voor 99 jaar. Dat vond ik teleurstellend. Ik heb die 60.000 euro ook niet, dus misschien moet ik toch maar de Nobelprijs winnen.'

© JeRoen Murre

'Schrijven is voor mij een gesprek met de doden'

den, al schreef ik dat nog voor hij bezweek aan kanker. Hij was een zware alcoholist geweest en had door zijn ziekte op den duur maar enkele centimeters darm meer over.'

'Toch verloor hij nooit zijn gevoel voor humor of kalmte. In het ziekenhuis charmeerde hij iedereen. Hij wist zelfs de dokters te overtuigen om hem helemaal op het laatst een weekend naar huis te laten gaan. Hij vroeg mijn broer, die goed kan koken, zarzuela te maken en nodigde heel de familie uit. Er is gezongen, gedronken en gegeten dat het een lieve lust was. Hij smulde als een varken, goed wetende dat hij het eten niet meer kon verteren. Ook de familie besefte dat. Daardoor was het een feestelijke, familiaal geassisteerde euthanasie. Ik kan er nog altijd niet over vertellen zonder te huilen. Hij was zo'n prachtig voorbeeld.'

'Bij de AA had hij weer aansluiting gevonden bij het katholieke geloof dat veel Mexicanen aanhangen. Ik ben niet zo opgevoed. Maar in het ziekenhuis biechte ik mijn oom op dat ik meer zou willen openstaan voor spiritualiteit. "Ach, jullie intellectuelen zijn zo arrogant", zei hij. "Maar wees gerust, het komt wel als je er klaar voor bent." Ik ben benieuwd of hij gelijk krijgt.'

Opgetekend door Katrien Steyaert

'Iemand die ik sterk bewonder, is mijn vriendin Naja Marie Aidt, die haar 24-jarige zoon verloor. In haar boek *When death takes something from you give it back* kerft ze een uitweg uit het verdriet. Ze raakt de pijn niet kwijt, maar zet die om in iets anders. Voor mij is zo iets ondenkbaar. Ik wil zelfs niet praten over wat er met Maia zou kunnen gebeuren.'

'Onlangs was ik met haar in een boekhandel in Leiden, waar ik stootte op *Trojaanse vrouwen* van Seneca. Opeens wist ik: dit moet ik lezen! Het past perfect in de aanloop naar mijn volgende project. Ik hou van dat vroegste voorbereidingsstadium, waarin ik de conversatie heropen met auteurs die me al eerder de weg wezen. Schrijven is voor mij een gesprek met de doden. Net zoals met oude vrienden praat je misschien jaren niet met hen, maar op eender welk moment kun je de draad weer oppikken.'

'Ook mijn persoonlijke doden zijn voor mij nog sterke aanwezigheden. In die zin hoop ik dat geesten echt bestaan. Zo verloor ik een dierbare oom, een rumba-flamenco-zanger en bohemien vol briljante verhalen. Ik hoorde hem als de stem van Snelweg, het hoofdpersonage in *De geschiedenis van mijn tan-*